Eduskunta
Kunta- ja terveysjaosto
HE 134/2016 vp

ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITTO

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017

Ensi ja turvakotien liitto on vuonna 1945 perustettu valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, jonka sääntömääräinen yhteiskunnallinen tehtävä on puolustaa lapsen etua, turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin ja turvalliseen kehitykseen, tukea vanhemmuutta sekä ehkäistä perheväkivaltaa.

Ensi- ja turvakotien liitto kiittää mahdollisuudesta lausua tästä hallituksen esityksestä. Lausuntoa on pyydetty kolmesta teemasta:

1. Turvakotipaikkojen ja rahoituksen riittävyys

Suomi on ratifioinut ns. Istanbulin sopimuksen eli Euroopan Neuvoston yleissopimuksen naisiin väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Sopimus astui Suomessa voimaan elokuussa 2015. Historiallinen sopimus laajentaa valtioiden oikeudellisesti sitovia velvoitteita väkivallan ehkäisemisestä, väkivallan vastaisen työn koordinoinnista ja uhrien auttamisesta. Sopimus velvoittaa Suomea ja valtion on osoitettava, että Istanbulin sopimuksen kattama väkivalta otetaan Suomessa vakavasti ohjaamalla sopimuksen edellyttämään väkivallan vastaiseen työhön tarvittavat resurssit.

Turvakotipaikkojen lisäämiseksi toiminnan rahoitukseen ehdotetaan yhteensä 13,6 milj. euron määrärahaa, jossa on lisäystä 2,0 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. On sinänsä myönteistä, että rahoitusta lisätään. Se ei kuitenkaan riitä korjaamaan tilannetta. Viime vuonna turvakoteihin yhteyttä ottaneista n. 2000 ihmistä lapset mukaan lukien jäi tilanpuutteen vuoksi ilman turvakotipaikkaa. Turvakotipaikkoja tarvittaisiin Suomeen vähintään 500, kun niitä on nyt alle 120. Turvakotiverkosto ei ole myöskään maantieteellisesti kattava – joillakin paikkakunnilla lähin turvakoti voi olla satojen kilometrien päässä. Kattavaa turvakotiverkostoa varten tarvittaisiin THL:n arvion mukaan vuosittain noin 40 miljoonan euron rahoitus. On huomattava, että nyt ehdotettuun 13,6 milj. euron määrärahasta käytetään osa enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle turvakotitoiminnan ohjaus-, ylläpitämis-, laadunvalvonta-, kehittämis-ja hallinnointitehtäviin. Talousarvioehdotuksen mukaisen rahoituksen seuraus on se, että monet väkivaltaa kokeneet tulevat jäämään ilman heille kuuluvaa turvaa jatkossakin – eikä Suomi täytä Istanbulin sopimuksen velvoitteitaan.
Ensi- ja turvakotien liitto esittää, että talousarvioon kirjataan turvakotitoiminnan perhepaikkojen lisääminen nykyisestä sekä 4 miljoonan euron lisärahoitus turvakotiverkoston kattavuuden parantamiseksi.

Istanbulin sopimus velvoittaa valtiota tarjoamaan **ympärivuorokautisen puhelinpalvelun** väkivaltaa kokeneille, johon voi ottaa yhteyttä nimettömästi. Tällä hetkellä THL valmistelee puhelimen käynnistämistä yhteistyössä valtionapua saavaksi valittavan järjestötoimijan kanssa. Sopimuksen 8. artiklan mukaisesti puhelinpalvelulla tulee olla riittävä rahoitus. Ensi- ja turvakotien liitto teki STM:n toimeksiannosta yhdessä kuuden järjestön kanssa suunnitelman puhelimen toteutuksesta. Siinä esitetyn ja perustellun laskelman mukaan pu-

helimen vuosikustannukset olisivat n. 550 000 €, joista pelkästään ympärivuorokautisen vastaamisen edellyttämiin palkkauskuluihin 315 000. Talousarvioehdotuksessa lähisuhdeväkivallan uhreille suunnattu tukipuhelintoimintaan on varattu 157 000 €. Miten tällä rahalla on mahdollista toteuttaa ympärivuorokautinen, vastaajille maksuton auttava puhelin?

Kolmas Istanbulin sopimuksen edellyttämä iso kokonaisuus, **palvelut seksuaalista väkivaltaa kokeneille**, on jäänyt budjetissa täysin huomiotta. Euroopan neuvoston suositusten mukaisesti Suomessa tulisi olla vähintään 13 raiskauskriisikeskusta ja niiden tulisi olla maantieteellisesti jakautuneita niin, että niihin on mahdollista päästä myös isojen kaupunkien ulkopuolelta. Suomessa raiskauskriisikeskuksia on tällä hetkellä yksi, jolla on toimintaa Helsingissä ja Jyväskylässä.

Turvakotien lisäksi tarvitsemme kipeästi resursseja **matalan kynnyksen palveluihin**, joihin on helppo tulla ja apua saa nopeasti, mutta myös riittävän pitkään. Väkivallasta selviytyminen vie aikaa. Järjestöt tuottavat tällä hetkellä suurimman osan valtakunnallisista ja paikallisista uhrien tuki- ja neuvontapalveluista. Järjestöjen rahoitus on epävarmaa ja riittämätöntä, perustuen usein Raha-automaattiyhdistyksen rajallisiin ja määräaikaisiin avustuksiin. Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksen piiriin ei myöskään kuulu toiminta, joka on valtion tai kuntien vastuulla. Valtion ja kuntien on varmistettava myös järjestöille riittävä, pitkäjänteisen toiminnan mahdollistava rahoitus. Järjestöjen lisäksi eduskunta on vaatinut uskottavaa resursointia Istanbulin sopimuksen täytäntöön panemiseksi. Istanbulin sopimukselle tulee laatia uskottava toimeenpanosuunnitelma ja suunnitelman toimenpiteille varattava valtion budjetissa riittävä rahoitus seuraaville vuosille.

2. Päihdeäitien hoidon rahoitus

Vuosittain noin 6 % raskauksista on äideillä, joilla on päihderiippuvuus. Se merkitsee, että vuodessa noin 3600 sikiövauvaa on vakavassa elinikäisen vaurioitumisen riskissä. Ensi- ja turvakotien liiton valtakunnallinen Pidä kiinni® -hoitojärjestelmä pitää sisällään 6 päihdeongelmaisten, raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden kuntoutukseen erikoistunutta ensikotia (Helsinki, Espoo, Turku, Kokkola, Rovaniemi, Kuopio), 7 avopalveluyksikköä (edellisten lisäksi Jyväskylä) ja keskusjärjestön kehittämis- ja koordinaatiotyön toiminnan tueksi ja laadun varmistamiseksi. Pidä kiinni® - hoitojärjestelmän tavoitteena on ehkäistä ja minimoida sikiövaurioita tukemalla äidin päihteettömyyttä raskauden aikana ja jatkaa vanhempien päihdekuntoutusta vauvan syntymän jälkeen. Hoitojärjestelmä on valtakunnallinen vaativan erityistason palvelu.

Valtakunnallisissa päihdeongelmien hoitoon erikoistuneissa Pidä kiinni -ensikodeissa ja avopalveluyksiköissä on autettu 17 vuoden aikana yli 2500 äitiä ja vauvaa eduskunnan myöntämän valtionavustuksen ja Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) tuella sekä kuntien maksusitoumusten avulla. Valtaosa äideistä on päihteiden sekakäyttäjiä, joilla on vakava päihderiippuvuus. Kuntoutuksen tulokset ovat erinomaisia, sillä kaksi kolmasosaa äideistä on kuntoutunut päihdeongelmasta toimii vauvansa ensisijaisena huoltajana ja vauva voi hyvin. Tuloksista huolimatta kuntoutusjärjestelmä on vaakalaudalla. Hoitojärjestelmälle ei ole pysyvää rahoitusta ja tämän vuoden valtionapua leikattiin kolmanneksella 1,5 miljoonasta.

Odotusaika on äidille erityinen mahdollisuus kuntoutua vaikeistakin päihdeongelmista. Raskausajan ja varhaislapsuuden tiedetään tutkimusten mukaan vaikuttavan merkittävästi aivojen kehitykseen ja lapsen tulevaan terveyteen. Lapsen aivojen kehitys, kiintymyssuhteen laatu ja koko lapsen kehitys tapahtuu varhaisten vuorovaikutussuhteiden varassa. Riittävän pitkä kuntoutusjakso tuottaa tuloksia ja sillä voidaan katkaista sukupolvelta toiselle siirtyvä syrjäytyminen. Kuntoutus on myös taloudellisesti kannattavaa, sillä säästöä kertyy miljoonia euroa siitä, että huomattavaa osaa vauvoista ei tarvitse sijoittaa pitkäaikaisesti kodin ulkopuolelle.

Meillä ei ole inhimillisesti eikä taloudellisesti varaa jättää näitä apua tarvitsevia vauvoja ja vanhempia odottamaan taloudellisesti parempia aikoja. Kuntoutus on investointi vauvojen hyvään tulevaisuuteen.

Hoitojärjestelmän kustannukset ovat noin 8,5 miljoonaa euroa vuodessa. Sillä mahdollistuu kuntoutus 250 perheelle. Pelkästään näiden lasten kodin ulkopuolisen sijoituksen kustannukset ensimmäiseltä elinvuodelta olisivat kunnille noin 12,9 miljoonaa euroa. Ulkopuolisen tutkijan meille tekemien laskelmien mukaan kunnille kertyy noin 163 miljoonaa euroa säästöä siitä, että huomattavaa osaa näistä lapsista ei tarvitse sijoittaa pitkäaikaisesti, 18 vuoden ikään asti kodin ulkopuolelle. Kunnat säästävät äitien päihdehaittakustannuksissa vuodessa noin 4 miljoonaa euroa ja heidän eläkeikäänsä mennessä 160 miljoonaa euroa. Suomi tarvitsee hyvän työllisyysasteen ja työkykyisiä ihmisiä. Tästä näkökulmasta yhteiskunnalta säästyy eläkeikään mennessä noin 105 miljoonaan euroa, kun äidit kuntoutuvat työkykyisiksi.
Ensi- ja turvakotien liitto vaatii, että hoitojärjestelmän ympärivuorokautisille ensikodeille turvataan pitkäjänteinen rahoitus.

3. Lastensuojelun tilanne ja rahoituksen riittävyys
On myönteistä, että lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman toteuttamiseen on ensi vuodelle varattu 17 miljoonaa. Ensi- ja turvakotien liitto toivoo, että toimivien tulosten saavuttamiseksi tätä muutosta tehdään pitkäjänteisesti, ja valtio huolehtii ohjelman rahoituksesta jatkossakin.

Lapsiköyhyys kasvaa Suomessa hälyttävästi ja eriarvoistaa perheitä entistä enemmän. Köyhissä perheissä elävien lasten määrä on parinkymmenen vuoden aikana lähes kolminkertaistunut. Perheen tulotaso ja vanhempien koulutustausta määrittelevät yhä enemmän lapsen elämää. Eriarvoisuus näkyy lapsen koko elämänkaaressa: kaveripiirissä, koulun valikoitumisessa ja lapsen harrastuksissa.

Tästä näkökulmasta on erittäin huolestuttavaa, että subjektiivista päivähoito-oikeutta on rajattu ja esiopetuksessa olevien lasten varhaiskasvatusoikeutta muutetaan siten, että kunnille mahdollistetaan esiopetuksessa olevan lapsen hoidon toteuttaminen maksullisena kerhotoimintana.

Helsingissä 5.10.2016

Ensi- ja turvakotien liitto

Riitta Särkelä
pääsihteeri

Maarit Andersson
kehittämispäällikkö